

תחקיר מתקפת הטרור על קיבוץ ניר עוז

הצגת התחקיר המבצעי בנושא הקרב בקיבוץ ניר עוז הושלמה וממצאיה הוצגו לחברי קהילת ניר עוז ולמשפחות השכולות. התחקיר סוכם על ידי ראש המטה הכללי לשעבר, רב-אלוף הרצי הלוי ולשר הביטחון, ישראל כ"ץ.

צוות התחקיר קבע כי צה"ל נכשל במשימת ההגנה על תושבי קיבוץ ניר עוז; מתקפת הפתע של חמאס על המרחב ב-7 באוקטובר 2023 הביאה לריתוק הכוחות הגזרתיים שהיו אמונים על הגנת הקיבוץ; תושבי ניר עוז מצאו עצמם קוראים לעזרת כוחות הביטחון בכל האמצעים העומדים לרשותם, אך נותרו לעמוד לבדם אל מול מתקפה אכזרית במשך יותר משש שעות שבמהלכה נפגעו, נרצחו ונחטפו מעל לרבע מתושבי הקיבוץ. כוחות הביטחון הגיעו לשטח ניר עוז כ-40 דקות לאחר הזיהוי האחרון של מחבלים בקיבוץ ולא נתקלו במחבלים במהלך פעולות הסריקה והחילוץ.

קיבוץ ניר עוז הוקם בשנת 1955 בחבל אשכול שבנגב המערבי. ביום המתקפה שהו בקיבוץ 386 תושבים ואורחים. בהתקפה על הקיבוץ נרצחו 41 תושבים, ונחטפו לשטח רצועת עזה 76 חטופים וחטופות; 14 מהם עדיין מוחזקים בעזה. בין הנרצחים והחטופים היו גם אזרחי תאילנד וטנזניה שעבדו וגרו בקיבוץ, ביום ה-7/10 נרצחו מהם 12 וחמישה נחטפו. בנוסף לנרצחים ולחטופים שצוינו, נרצחו בשער הקיבוץ שישה אזרחים שהשתתפו במסיבה ('פסיידאק') שהתקיימה בסמוך ואשר ניסו להימלט אל הקיבוץ בבוקר 7 באוקטובר.

התחקיר בוצע על ידי אלוף ערן ניב, אלוף משנה יותם בורשטיין, אלוף משנה (במיל') בעז זלמנוביץ', ד"ר לייזה מורן-גלעד, סגן-אלוף (במיל') ערן ארגוב, סגן-אלוף (במיל') עמרי שבתאי, סרן יואב בורשטיין, סרן (במיל') שיר דני, רב-סרן אסתי גרינבוים, רב-סרן (במיל') נעמה קפר ורב-סרן (במיל') ניב מכנובסקי.

התחקיר נמשך כעשרה חודשים וכלל שעות רבות של ראיונות ושיחות עם תושבי קיבוץ ניר עוז, חברי כיתת הכוננות, חברי צה"י (צוות חירום יישובי) וכן מפקדים ולוחמים מגופים שונים בצה"ל וגורמים בארגוני ביטחון נוספים. כמו כן נאספו ונבחנו מאות הקלטות (הן של תקשורת גלויה והן של תקשורת מסווגת) שכללו הודעות, דיווחים וחומרים מודיעיניים, על מנת לגבש תמונה בהירה של השתלשלות האירועים בקיבוץ כפי שהייתה, ולקיים חקירה יסודית אחר שאלות מרכזיות שעלו מהאירוע באשר לתפקוד צה"ל. מטבע הדברים ולנוכח הנסיבות הקשות והמורכבות, חלק מהפרטים חסרים ואנו מקווים כי פערי המידע יושלמו בהמשך.

תחקיר זה עוסק במסכת האירועים בקיבוץ ניר עוז וסביבתו, ולא בכל האירועים והתהליכים שקדמו לו; לכך מיועדים תחקירי הליבה. התחקיר בדק ביסודיות כל אירוע רצח וחטיפה אך מסמך זה לא יפרט לפרטי פרטים כל התרחשות בשל הרצון לשמור על פרטיות התושבים שעברו אירועים קשים מאוד.

הצוות הגדיר ארבע שאלות מחקר בתחקיר זה:

1. מה הייתה השתלשלות האירועים המפורטת בניר עוז ובמרחבה?
2. מהן הסיבות שבגינן הגיע אויב רב כל כך דווקא לניר עוז?
3. מדוע לא הצליחו כוחות הגדוד הגזרתי לבלום את האויב?
4. מדוע לא הגיעו כוחות העתודה בזמן להשפיע על תוצאות האירוע?

1. מה קרה בקיבוץ ניר עוז :

- א. קיבוץ ניר עוז נמצא בגזרת החטיבה המרחבית הדרומית של אוגדת עזה שבפיקוד הדרום. הכוח שהיה בגזרה באותה עת היה גדוד של חטיבת גולני (גדוד 'כיסופים').
- ב. הכוחות שתפסו קו במרחב קיבוץ ניר עוז היו פלוגה של גולני (פלוגת נירים) אשר בסיסה במחנה מו"פ (כ-3 ק"מ דרומית לניר עוז) ומחזיקה מוצב ('בית לבן') שבו נמצא צוות קרב משוריין (צק"ם) הכולל שני טנקים ונמ"ר (כלי משוריין). קיבוץ ניר עוז היה בגזרת ההגנה של אחת הפלוגות מהגדוד שבסיסה היה במחנה מו"פ (כ-3 ק"מ דרומית לניר עוז) והחזיקה מוצב ('בית לבן') שבו נמצא צוות קרב משוריין (צק"ם) הכולל שני טנקים ונמ"ר (כלי משוריין).
- ג. בקיבוץ עצמו הייתה כיתת כוננות ובעת האירוע נכחו בקיבוץ שבעה מתשעת חבריה, בהם רבש"ץ הקיבוץ, ובנוסף אזרחים ספורים עם נשק אישי (אקדח).
- ד. בבוקר 7 באוקטובר, בשעה 05:34, עלה בקשר סמג"ד (סגן מפקד גדוד) כיסופים, מפקד הגזרה, והכוחות נערכו לזמן גשרי ('כוננות עם שחר') על פי הפקודות ובהתאם להערכת המצב הידועה נכון לזמן זה. **בתדריך ניכר כי כלל כוחות הגזרה לחלוטין אינם היו מודעים למה שעתיד לבוא.**
- ה. בשעה 06:29 פתח חמאס במכת אש מפתיעה ורחבה בכל הגזרה. האש ריתקה את כוחות הגדוד במוצבים, ובמקביל עשרות כוחות אויב לאורך כל גזרת האוגדה פרצו את המכשול. דרך פרצות אלה חדרו מאות רבות של מחבלים על גבי רכבים, אופנועים ובאופן רגלי. בגזרת הגדוד פרצו המחבלים כ-14 נתיבים ובגזרת הפלוגה - כשישה נתיבים.
- ו. בפתיחת המתקפה נשאו עימם המחבלים נשק רב; בין היתר, תחמושת שנועדה לנטרל אמצעי איסוף של צה"ל, רחפני נפץ, נשק נגד טנקים (ני"ט) ומטענים רבים. בתוך דקות ספורות מצאו עצמם חיילי הגדוד והפלוגה בקרבות לכל רוחב הגזרה, מול מתקפה מאורגנת היטב, כשהם בנחיתות מספרית משמעותית.
- ז. בשעה 06:29, בעקבות אזעקת 'צבע אדום' נכנסו תושבי הקיבוץ למרחבים מוגנים. בו-בזמן, צוות הקרב של הטנקים והנמ"ר החל בנסיעה אל גדר הגבול.
- ח. מיד עם תחילת המתקפה הכריזו התצפיתניות על חדירת מחבלים במספר רב של צירי פריצה, השמידו המחבלים אמצעי איסוף רבים.
- ט. בשעה 06:42 הוכרזה מלחמה בחטיבה הדרומית ע"י המח"ט.
- י. רבש"ץ ניר עוז הקפיץ את כיתת הכוננות בשעה 06:43, ובשעה 06:49 חדרו ראשוני המחבלים לשטח הקיבוץ דרך השער הצפוני, ולאחר מכן גם משער הכרם ומהשער הדרומי.
- יא. חילופי הירי הראשוניים עם המחבלים היו בשעה 06:52 בצפון הקיבוץ; הרצח הראשון בתוך הקיבוץ התבצע כחמש דקות לאחר מכן, באזור שעה 06:57.
- יב. בשעה 06:55 הגיע לשער הקיבוץ רכב שנמלט ממסיבת 'פסיידאק' שהתקיימה בשטח הסמוך לקיבוץ. המחבלים ירו בשני נוסעי הרכב שניסו להגיע לקיבוץ על מנת למצוא בו מחסה. בהמשך הגיעו עוד שני רכבים, שנוסעיהם נרצחו על ידי המחבלים. בסך הכול נרצחו בכניסה לקיבוץ שישה אזרחים שהגיעו ממסיבת ה'פסיידאק'.

- יג. דקות ספורות לאחר ההקפצה, יצאו חלק מחברי כיתת הכוננות ואזרחים חמושים נוספים, שאינם נמנים עם חברי כיתת הכוננות, מבתייהם וניהלו במשך כשעתיים לחימה אל מול המחבלים.
- יד. בשעה 07:06 ניתנה הנחייה מהפלוגה לפריסה בשטח לכיוון הארץ, עם תשומת לב לאיום על היישובים. כרבע שעה לאחר מכן נפל הסמ"פ סמוך ל'בית הלבן'.
- טו. בין השעות 07:00 ל-08:00 נשלחו הודעות רבות ברשתות החברתיות בקיבוץ על זיהוי מחבלים ועל יריות במקומות שונים בקיבוץ. בנוסף התחילו גם להגיע הודעות על הרוגים.
- טז. בשעה 07:28 נשלחה הודעה על שמיעת ירי מאזור מגורי העובדים הזרים, ובהמשך בוצע אירוע רצח באזור המגורים; בסך הכול נרצחו בקיבוץ 12 עובדים זרים מתאילנד ומטנזניה, וחמישה נחטפו.
- יז. בסביבות השעה 08:30 החלו החטיפות הראשונות בשכונה הסמוכה ל'שער הכרם'.
- יח. בין השעות 07:14-08:00 סרקה כיתת הכוננות את שכונת 'האליפסה' ובהמשך נלחמה באזור המרפאה. מאוחר יותר זוהה באזור אחד מחברי כיתת הכוננות שנפל בלחימה.
- יט. בסביבות השעה 08:40 ניהלה כיתת הכוננות קרב באזור צומת 'הפחים', שבו נפגעו רוב חברי הכיתה. הקרב הסתיים סביב השעה 09:00, ובכך למעשה הסתיימה הלחימה המאורגנת ביישוב. משלב זה ואילך התרחשו מספר אירועי לחימה בודדים על ידי תושבים חמושים בנשקם האישי. יש לציין כי חברי כיתת הכוננות היו **בנחיתות מספרית** משמעותית מאוד ולמרות זאת הם לא ויתרו, חתרו למגע, הרגו מחבלים ונלחמו זמן ממושך, עד שנפגעו.
- כ. מכאן והלאה הגיעו עוד מחבלים רבים, שברובם לא היו משויכים לארגוני טרור. הם נוספו למחבלים שהגיעו מוקדם יותר וביצעו מעשי רצח, חטיפה, שריפה וביזה בכל רחבי הקיבוץ.
- כא. בשעה 09:22 הגיע לראשונה מסוק קרב (מסק"ר) ותקף דרומית לציר המגיע מרצועת עזה לקיבוץ, שם זוהה ריכוז של עשרות רבות של מחבלים. הכניסה לקרב הייתה קשה. המסוק נדרש לבצע ירי בשטחנו והתפתח על כך דו שיח. בניסיונו לחצוץ בין המחבלים לבין הקיבוץ ובהיותו קרוב לקרקע מעל הקיבוץ, נפגע המסוק מירי מחבלים, נאלץ לעזוב, ובסופו של דבר נחת נחיתת חירום בחצרים.
- כב. בהמשך הלחימה היו עוד ארבע גיחות של מסוקי קרב, שביצעו ירי על הציר ופגעו במחבלים רבים. למרבה הצער, מאש זו נפגעו גם תושבי קיבוץ שנחטפו, ואחת מהם נהרגה.
- כג. החל בשעה 09:45 התקבלו דיווחים רבים, הן בקבוצות התקשורת הפנימיות של הקיבוץ והן בקבוצת ראשי הצח"י של המועצה האזורית אשכול - על שריפת בתים על ידי מחבלי חמאס.
- כד. בשעה 09:55 הגיע טנק לשער הקיבוץ הצפוני ודיווח בקשר כי ישנם מחבלים בכניסה. הטנק ירה שני פגזים לעבר המחבלים ודיווח כי חיסל אותם. בנוסף דיווח כי הוא מזהה בתוך הקיבוץ מחבלים נוספים. טנק זה, עם תחילת האירועים ירד להילחם עם מחבלים בגדר ונפגע. אחד מאנשי הצוות שלו נפצע ופונה, ומפקד הטנק עצמו על אף שהיה פצוע ולמרות תקלות טכניות בטנק המשיך להילחם. בהמשך הטנק הושבת.
- כה. הטנק לא נכנס לשטח הקיבוץ. כ-10 דקות לאחר מכן דיווח מ"פ השריון כי הוא נע לגדר לחלץ נמ"ר שמחבלים מטפסים עליו. מפקד הטנק החליט להצטרף אליו. בהמשך הרגו הטנקים מחבלים רבים על הגדר ובסביבתה.
- כז. לאורך כל שעות המתקפה היו ניסיונות מצד חברי הקיבוץ באופן פרטי, ועל ידי ראש הצח"י מול המועצה האזורית ומול גורמים נוספים, לדווח על תמונת המצב בקיבוץ. בשלב זה, כמו גם בשעות הבאות, לא הצליחו במפקדות לגבש תמונת מצב ברורה של המתרחש בקיבוץ ניר עוז.

כו. תושבי הקיבוץ מצאו עצמם שעות ארוכות נצורים בבתיהם, שומעים מבעד לדלתות הממ"ד את המחבלים זורעים הרס ובוזזים את הבתים. התושבים נאבקו על ידי דלתות הממ"דים בכדי למנוע מהמחבלים להיכנס, לעיתים נכשלו ולעיתים נפגעו מירי דרך הדלת. היו מקרים שהמאבק הצליח והמחבלים לא נכנסו לממ"ד, ובמקרים שהצליחו המחבלים לחדור לממ"ד ההמשך הקשה כלל לרוב רצח או חטיפה.

כז. סביב השעה 12:30, כשש שעות לאחר תחילת המתקפה, זוהה (בדיעבד) אחרון המחבלים בקיבוץ.

כח. בשעה 10:13 לערך הגיע לקיבוץ ניר עוז כוח ראשון של ימ"ס (יחידת המסתערבים של מג"ב). לאחריו הגיעו כוח 'אגוז' ושייטת 13, ובהמשך גם סיירת מטכ"ל. הכוחות ביצעו סריקות ברחבי הקיבוץ, חילצו את התושבים מבתיהם ולא זיהו מחבלים במרחב. בשעות הערב הגיעו לקיבוץ כוחות צה"ל נוספים, שהצטרפו למאמצי סריקת הקיבוץ וחילוץ התושבים.

2. מדוע הגיע אויב רב כל כך לניר עוז?

א. המתקפה על ניר עוז נחלקה בין שני סוגי כוחות. אחד היה כוח מאורגן המורכב מכוח מיוחד של חמאס (נוח'בה), והכוח השני היה בנוי מכוחות אויב שלא היו משויכים ברובם לארגוני טרור, והתארגנו הן בעידוד ובהנחיה של ההנהגה והן באופן ספונטני לבצע רצח, חטיפות, הרס וביזה.

ב. לניר עוז, מסיבות שעדיין אינן ברורות, הגיעו ארבע מחלקות נוח'בה במקום מחלקה אחת. כוחות אלו התאפיינו בצידוד ובאמצעי לחימה רבים, פיקוד ושליטה (פוי"ש) בקשר והנחיות מסודרות. את ניר עוז תקפו כוחות מאורגנים של כ-100-130 מחבלים.

ג. כאמור, מלבד כוח הנוח'בה ומחבלים מארגוני טרור שונים, כבר בשעות הבוקר הצטרפו למתקפה מחבלים שאינם בעלי שייכות ארגונית. להלן הסיבות לכך:

1) **דרבון על ידי הנהגת חמאס לצאת ולפלוש ליישובים הישראליים** - כבר בשעה 08:00 קרא מוחמד דף, ראש הזרוע הצבאית של חמאס, ברשתות החברתיות לצאת ולקחת חלק במתקפה: **"...כל מי שברשותו רובה, יוציא, כי הגיע זמנו. ומי שאין ברשותו רובה יוציא סכין או גרזן, או בקבוק תבערה ויבוא במשאתו, טרקטורו או מכוניתו. היום ההיסטוריה תפתח את דפיה..."** ניכר כי הרעיון להוציא את ההמונים לרצח, חטיפה וביזה היה חלק מהתוכנית המאורגנת.

2) **תחושת ביטחון בקרב האויב כי אין סכנה בפלישה לישראל בכלל ולניר עוז בפרט** - הלך רוח ששרר בציבור העזתי, לפיו השתלטו על העוטף וניתן להגיע לניר עוז ללא סכנה כיוון שאין בו כוחות צבא. בנוסף, הטנק של כוחות הגדוד נשרף באזור הגדר על הציר המוביל לניר עוז והפך לסמל ולמוקד משיכה עבור רבים. מחבלים רבים שהגיעו אליו ראו את ההמון ממשיך על הציר והצטרפו אל הנעים היישר לקיבוץ.

3) **הלך רוח של מסע נקמה, אקסטזה דתית ותחושת ניצחון** – ליד הטנק השרוף שידר כתב: **"הוי אלוהים, זהו יום ניצחון לאיסלאם ויום השבת השחורה ליהודים... אלו קיבוצי מזרח אחזיעה... הסתיימה השתלטות המוג'הדין עליהם..."**

יש לציין כי ח'רבת אחזאעה היא שכונה חמאסית קיצונית סמוכה לגדר הגבול, ויש להניח כי תושבים רבים משכונה זו מיהרו להגיע לטנק ולציר.

צוות התחקיר מעריך כי כמות המחבלים הבלתי משויכים שהגיעו לניר עוז עמד על מאות, בין 300-530 מחבלים.

3. מדוע לא הצליחו כוחות הגדוד לבלום את האויב?

1) **כוחות הגדוד הופתעו לחלוטין מתרחיש שלא נערכו לו:**

- א. כוחות הגדוד נערכו לתרחיש של פשיטה אחת בגזרתם ולתרחיש קיצון של שתי פשיטות (ההערכות האופרטיבית של החטיבה הייתה לשתי פשיטות בגזרתה במצב החמור). **הכוחות לא נערכו, לא התכוננו ולא תרגלו תרחישים בסדר גודל כפי שהיה ב-7 באוקטובר.**
- ב. בפועל, כבר בין 06:30 ל-06:42 נדרשו כוחות הגדוד להתמודד עם כ-14 צירי חדירה לרוחב הגזרה, שבהם נעו מאות מחבלים חמושים ורכובים ברובם. מייד עם חדירת המחבלים לשטח ישראל החלו קרבות בינם לבין לוחמי הגדוד.
- ג. הכוחות היו ערוכים על פי הפקודות והערכת המצב בשעה 05:34 ב'כוננות עם שחר'. **לא הורדה להם שום התרעה ושום חידוד לא נמסר באותו לילה.** מתקפת הפתע של חמאס החלה בירי רקטי מסיבי ומתמשך אל עבר המחנות, המשיכה בחדירות קרקעיות רכובות ומהירות לשיתוק הכוחות, ובמקביל חדרו המחבלים ליישובים והמשיכו הלאה לחסימת צמתים מרכזיים על הצירים, וכך הקשו על הגעת תגבורת.
- 2) **כבר בתחילת הלחימה נפגעו רבים מהמפקדים בדרגות שונות בגזרה, ושרשרת הפו"ש קרסה - סגן המ"פ (סמ"פ) נפל ליד 'בית לבן' כבר בסביבות 07:00; מ"מ השריון אשר יצא עם צוות הקרב המחלקתי (צק"ם) למכשול נפגע על הגדר ונחטף; והמ"מים של הפלוגה נלכדו בחדר האוכל במחנה מו"פ וניהלו לחימה מול כוח חמאס (אחד נהרג ואחד נפצע). ניתן לומר שכבר בשעה הראשונה למתקפה קרס הפו"ש בפלוגה והכוחות נלחמו לבדם.**
- 3) **חוסר יכולת לקיים הערכת מצב מסודרת -** כוחות הגדוד נלחמו בכל הגזרה, ובכלל זה על הגדר ועל המוצבים שלהם עצמם, ולא הצליחו לקיים הערכת מצב מסודרת. אין שום תיעוד לשיח של גורמי הגדוד או הפלוגה עם גורם כלשהו בניר עוז, להבנת תמונת המצב של המתרחש שם. היות שבפלוגה ובגדוד לא הבינו את תמונת המצב בניר עוז, הם לא דיווחו על כך לחטיבה.
- 4) **צוות התחקיר ציין כי כוחות הגדוד נלחמו בעוז בכל המרחב, ולא עצרו את לחימתם על אף קריסת שרשרת הפיקוד, ולעיתים המשיכו להילחם גם כשהיו פצועים וגם כשחסרו להם אנשי צוות.** לגדוד היו נפגעים רבים ב-7 באוקטובר; הם הגנו על יישובים רבים אך לא הצליחו להגיע לכולם, גם לא לניר עוז.
- 5) **צוות התחקיר קובע כי אם הייתה ניתנת התרעה לגדוד, אפילו קצרה ביותר, אין ספק כי היה אפשר לצמצם את הנזק; הן מבחינת יצירת תודעה מקדימה שמדובר במלחמה והן מבחינת היערכות הכוחות בעמדות וביישובים.**
- 6) צוות התחקיר מציין שני פערים בהתנהלות הכוח:
- א. **היה על הכוח לחבור לרבש"ץ ניר עוז או לבעלי תפקידים אחרים ביישוב כדי לברר את תמונת המצב ולסייע לחטיבה הדרומית לתעדף כוחות. ללא זרימת המידע מלמטה, היה קשה מאוד לבנות תמונת מצב בחטיבה.**
- ב. **היה על הכוח למנוע את נטרולו של מחנה מו"פ; במקרה כזה הייתה לה עתודה שאפשר היה להפעיל לטובת ניר עוז. נושא זה עוד צריך לעבור תחקיר מעמיק, הן על התרגולות וההנחיות והן על כך שסמוך לגדר צריכים להיות מוצבים הבנויים להגנה ולא מחנות.**
- 7) הירידה לגדר של צוות הקרב המשוריין הייתה שגיאה; נכון היה - במתקפה כה רחבה - להגן על היישובים ולא לרדת לגדר. יש לציין כי הירידה המהירה לגדר להשמדת מחבלים בפשיטה הייתה הרעיון המסדר באוגדה ובחטיבה, אלו היו הפקודות, ועל כך הכוחות התאמנו. עם זאת, במצב חירום ובעיקר כאשר תמונת המצב אינה ברורה יש לדבוק במשימת היסוד – **הגנה על היישובים והתושבים.**
- כיתת הכוננות לחמה בגבורה והפגינה תושייה עד שנפגעה לבסוף.**

8) יש לציין כי כיתת הכוננות הייתה מאוישת מתחת לתקן שנקבע לה. עם זאת, בתרחיש זה, ללא סיוע של כוחות הצבא, לא היה סיכוי גם לכיתת כוננות גדולה יותר לעמוד מול כמות אויב כה רבה.

4. מדוע לא הגיעו כוחות עתודה לניר עוז?

- 1) המחבלים פשטו כמעט על כל יישובי העוטף, במהירות רבה כיתרו את המוצבים וחדרו אל חלקם, הקימו חסימות על הצירים והתחילו תנועה לעומק ישראל. **התנהלות זו הקשתה מאוד על המפקדות להבין את תמונת המצב ולשלוט בכוחות** על מנת שיגיעו לתגבור היישובים על פי חומרת המצב.
- 2) בתנאים אלה, כוחות שהצליחו להגיע למרחב נתקלו בכוחות אויב טרם הגעתם למרחב 'הפרסה' (כביש מקביל לכביש 232, המוביל ליישובים כיסופים, עין השלושה, נירים וניר עוז) ונוצר **עיכוב קריטי**, שגרם לכך שהכוחות שהגיעו לניר עוז - הגיעו אחרי השעה 13:00; וזה כבר היה מאוחר מדי.
- 3) **כוחות מעטים בלבד קיבלו פקודה מפורשת להגיע לניר עוז**; כוחות אלה ניסו להגיע לקיבוץ אך נתקלו בדרך במחבלים בצמתים, ניהלו קרבות וספגו אבדות.
- 4) היה כוח כוננות גדודי אשר הוקפץ לחטיבה הדרומית בבוקר, הוא הגיע ונלחם עם מחבלים בצומת מעון ב-09:45, אך **בהמשך נשלח ליישובים אחרים ולא לניר עוז**. הסיבה לכך הייתה אי הבנת חומרת המצב בניר עוז.
- 5) כוח אחר הצליח לפתוח את צומת מעון לתנועה, אך היה זה כבר מאוחר (11:45) והיו לו נפגעים, כולל מפקד הצוות. הכוח התארגן מחדש וקיבל שינוי משימה. כוחות אחרים שנשלחו הגיעו בסופו של דבר לניר עוז, אך היה זה כאמור מאוחר מדי.
- 6) ככלל, רוב כוחות התגבור, בין אם היו מאורגנים או מאולתרים, לא הגיעו למרחב גדוד כיסופים בשש השעות הראשונות למתקפה ולא הוכוונו לניר עוז במיוחד.
- 7) **הכישלון של המפקדות להבין את תמונת המצב הקשה של כמות האויב בניר עוז והאירועים הקשים המתרחשים שם**, והיעדר כוח צה"לי בנקודה נבע מכמה סיבות:
 - א. הלחימה כללה מעל 60 מוקדי לחימה ביישובים ומחוצה להם ויצרה קושי להבין במהירות היכן המקרים הקשים ביותר ולקבוע סדר עדיפות לתגבור כוחות.
 - ב. **הפיקוד והשליטה קרסו** מהפלוגה ועד האגודה.
 - ג. **שרשרת הפיקוד נפגעה קשות** - מפקד החטיבה הדרומית נהרג עם תחילת הלחימה; הסמח"ט נפצע בדרך לחטיבה; בגדוד כיסופים נפצע הסמג"ד; המוצב הגדודי היה תחת התקפה; בפלוגה נפל הסמ"פ; מ"מ השריון נחטף; מ"מ חי"ר נהרג, ומ"מ חי"ר אחר נפצע.
 - ד. **המפקדות היו תחת אש** - למחנה האוגדה והחטיבה ולמחנה הגדודי בכיסופים חדר אויב. המפקדות היו בלחימה, בחלק מהמקומות היו נצורים בחמ"ל. לא ניתן היה להגיע שעות ארוכות לתגבור מפקדות הגדוד, החטיבה והאוגדה בשל המחבלים על הצירים.
 - ה. ההיערכות באותה שבת הייתה **היערכות של שגרה, ולא היערכות למלחמה**. בכל הדרגים, מהחטיבה ועד הפיקוד, לא היו מכלולים מאוישים למצב חירום, והשעות הראשונות נוהלו עם צוות מצומצם מאוד.

ו. גם כשהוקמו מפקדות חלופיות, נוצר צורך לסנכרן ביניהן; ובזמן אמת, לנוכח כמות אירועים גדולה ומספר נפגעים גבוה - היה זה מסובך מאוד.

ז. גם **בציר קבלת ההחלטות האזרחי** נוצר עומס רב מאוד על חמ"ל המועצה האזורית, וגם שם לא הצליחו לגבש תמונת מצב ולא הבינו את ממדי המצב הקשה בניר עוז. **חמ"לי העורף במפקדות** נדרשו גם הם לייצר תמונת מצב כזו, אך גם הם לא תפקדו בשעות הראשונות.

8) צוות התחקיר ציין כי **היה מידע שניתן היה להפיק בזמן אמת**, שהיה עשוי להצביע על המצב הקשה בניר עוז; אך בשל הבעיות שצוינו, **מידע זה לא הופק** ועל כן המפקדות לא ידעו עליו.

9) בנוסף, היה מידע **שהופק בזמן אמת**, כמו התצפיות והתובנות שעלו בשיח בין מכלולי האש ומסוקי הקרב. **אך המכלולים השונים לא הצליחו להפוך מידע זה לתובנה מבצעית**, שהייתה עשויה להצביע על חומרת המצב בניר עוז.

10) הצוות ציין **שחלק מהמידע כן הגיע למפקדות**. מידע זה הצביע על כך **שיש אויב בניר עוז ואף מתבצעים בו מעשי רצח וחטיפות**; אך מידע מעין זה הגיע ממקומות רבים נוספים, **ולא היה אפשר להבין ממידע זה כי ניר עוז נתון במצב קשה יותר מיישובים אחרים**. תושבי ניר עוז קראו לעזרה פעם אחר פעם, אך דיווחיהם וקריאותיהם אבדו, בכאוס של אלפי הודעות ודיווחים.

לסיכום שאלה זו:

- 1) המפקדות **ידעו** כי בניר עוז נמצאים מחבלים וכי מתקיימים בו אירועי רצח, הרג וחטיפה.
- 2) המפקדות **לא הבינו** כי האירועים בניר עוז **חריגים בסדר גודל יחסית למקומות אחרים**, לכן הן שלחו כוחות לניר עוז וניסו לוודא הגעה כמו לכל יישוב אחר שלא היה במיקוד המבצעי.
- 3) כוחות שנשלחו לניר עוז **לא הצליחו להגיע בזמן** בשל חסימות האויב. הכוחות שהצליחו לבסוף להגיע – הגיעו מאוחר מדי.
- 4) **הכשל המרכזי של כלל המפקדות - מרמת החטיבה ועד המטכ"ל - היה אי בניית תמונת מצב** שהייתה יכולה לסייע לתעדף בין יישובים שונים, **ואי מיצוי המידע הקיים** שהיה מצביע על כך שניר עוז במצב קשה מאוד. אילו היו תהליכים אלו מתרחשים ומשפיעים על התעדוף של ניר עוז - **יש להניח כי כוח היה מגיע מוקדם יותר ומצליח לפחות לצמצם מהותית את הפגיעה בקיבוץ ובתושביו**.

להלן עיקרי מסקנות תחקיר האירועים בקיבוץ ניר עוז:

1. **צה"ל נכשל בהגנה על קיבוץ ניר עוז והפגיעה בקיבוץ קשה מאוד**.
2. ב-7 באוקטובר 2023 כרבע מאנשי קיבוץ ניר עוז נרצחו או נחטפו, כשליש מכלל החטופים באותו יום היו אנשי ניר עוז.
3. **הכישלון של צה"ל להגן על תושבי ניר עוז גדול במיוחד**, בין היתר מכיוון שכוחות צה"ל הצליחו להגיע ליישוב רק לאחר שאחרון המחבלים כבר יצא ממנו. למעשה, המחבלים ביצעו את זממם בקיבוץ כמעט ללא מפריע.
4. בתנאי פתיחה קשים מאוד, הכוחות הגזרתיים עשו ככל יכולתם, נלחמו בגבורה ורבים מהם נפלו; אך הם לא יכלו לבלום מתקפת פתע כה רחבה.
5. כיתת הכוננות התארגנה במהירות ונלחמה בגבורה, אך בנחיתות רבה למול יחסי הכוחות. אנשיה חתרו למגע ונלחמו במשך שעותיים, עד שנפלו.

6. תושבי הקיבוץ עשו כל מה שיכלו, מי שהשתמש בנשקו והגן על ביתו ומי שנאבק על ידית דלת הממ"ד ומנע מהמחבלים להיכנס ומי שמסר הודעות והזעיק עזרה. למרות הקושי וחוסר האונים, במשך שעות ארוכות התנגדו ככל יכולתם, ללא כוח מגן שיושיע אותם.
7. צוות התחקיר ציין כי הכשל של הצבא בכך שלא הגיע לניר עוז אינו כשל טקטי או ערכי - הכשל הוא מערכתי. כלומר, הכוחות לא נכשלו בניווט אל הקיבוץ וגם לא השתהו מתוך פחד וגם לא בחרו שלא להילחם; הכשל באירוע זה היה שהמפקדות לא הבינו שבניר עוז המצב קשה במיוחד, ושנעשים בו מעשי טבח וחיטופים בממדים עצומים, ולכן לא תעדפו באופן מיוחד שליחת כוח לניר עוז על חשבון מקומות אחרים.
8. היו יישובים נוספים שהמצב בהם היה קשה מאוד, והיו יישובים נוספים שהכוחות לא הגיעו אליהם בזמן, אבל באף יישוב לא היה אותו צירוף קטלני של מצב כה חמור מחד גיסא והיעדר כוח צבאי ביישוב מאידך גיסא. זה מה שקרה לניר עוז.
9. ההשפעה של קריסת מערכות הפיקוד והשליטה, בעיקר בחטיבה ובאוגדה, היא הגורם מרכזי לכך שלא נבנתה תמונת מצב ולכן כוחות לא תועדפו לניר עוז. מהפיקוד ומהמטכ"ל, שלא היו תחת מתקפה, נדרש היה לצפות שבידיעתם את המצב הקשה בדרגים שתחתם ינסו לחתור לתמונת המצב האמיתית ולא להסתמך רק על דיווחים. יש לציין שתרחיש זה כמעט ולא תורגל והתגלה פער במיומנות זו ועם זאת החתירה לתמונת מצב בכל מחיר היא מיסודות תורת הפו"ש, ואי ביצועה מביא לכישלון.

להלן עיקרי הלקחים:

- הקמת מוצב מערבית לניר עוז שיגן על הקיבוץ ויחצוץ בינו לבין האויב. הדבר נחוץ מאוד בשל קרבת הקיבוץ לחירבת אחזאעה.
 - חיזוק היישוב בנושאי נשק - זהו לקח מערכתי לכל יישובי העוטף; המלצת הצוות היא לחמש כ-10% מהתושבים ולא פחות מ-50 אוחזי נשק שיוכלו להגן על היישוב בשעת חירום עד להגעת כוחות הצבא.
 - המלצות נוספות עוסקות ביכולת לגבש תמונת מצב בשעת חירום ותחת קריסת הפו"ש, מוכנות הכוחות ונהלים מבצעיים במעבר בין שגרת בט"ש למלחמה, לקחים הנוגעים לשיטות וליכולות האיסוף בגבולות ונושאים טקטיים נוספים.
 - התחקיר שערך הצוות עסק באירועים בניר עוז ובסביבתו, ולמרות זאת עולים בתחקיר גם לקחים מערכתיים בסוגיית הכנת הכוחות מול מתקפת פתע, הצורך לקיים חוסן ויכולת הסתגלות מול מתארים אשר חורגים מאוד מהמצופה, הצורך לקיים תרגילים מובנים על מנת ליצור תודעה ויכולות פיקודיות בקרב המפקדים והמטה המבצעי, שגם תחת הפתעה משתקת יוכלו להתאושש ולהשיב מלחמה שערה.
- צוות התחקיר מרכין ראש ומתנצל בשם צה"ל בפני קהילת הקיבוץ על הכישלון שגדע חיים כה רבים והביא לכאב כה עמוק בקרב משפחות רבות כל כך.
- ליבנו עם אנשי ניר עוז.
- נישא תקווה כי ישובו החטופים במהרה, יחלימו הפצועים, ינוחמו המשפחות השכולות וישובו אנשי ניר עוז לביתם.